

ők viszont higgyenek benne, és tisztelen végrehajtsák vállalt feladatukat. Feltételezhető, hogy komoly műhelymunkába mélyedtek, aminek szakmai hasznát a nézők nem feltétlenül érzékelik, de ettől még fontos és építő jellegű lehet a résztvevők számára. A teljesítmény megítélhetőségét viszont erősen megnehezíti, hogy a bemutató egyik főszereplője, Marci történetesen nem Marci volt, hanem Roli. Vagyis a szereptulajdonos Miklós Marcell helyett a rendező Rába Roland volt az, aki a premieren közönség elé lépett. Ami ugyancsak tiszteletre méltó tett, viszont nyilvánvalóan nem ad képet sem arról, amivel az alkotók elkészültek a bemutatóig, sem arról, amivé majd az előadás-sorozat folyamán fejlődhetnek. Egy biztos pont van, ami úgy volt és úgy is lesz, akárki játszon is: az előadás legjellegzetesebb hanghatása. Ez pedig Marci papucsának cuppogása, minden lépésnél, amikor a talpa elvált a koszos, ragacos padlóról, amelyre még hetekkel ezelőtt ömölhetett valami alkohol.

Rába Roland rendezői beköszönésében mindenekelőtt a beköszönés felvillanyozó: flott és frappáns a három szereplő bemutatása. A továbbiakban gyors replikák, mérsékelt humoros dialógusok és csendes színészi pepecselések mentén haladunk előre. Marton Róbert (Robi) és Szabó Kimmel Tamás (Tomi) szépen, gondosan megmunkálják figurájukat. Szabó Kimmel elegánsan hozza a gagyigyanús tévéműsor sztárját, pontosan kimért fölényel dolgozik. Annyival, amennyi hőstét még nem teszi ellenszenvenné és idegenné – legfeljebb felszínessé –, s adagol mellé némi családias érzést és emberi ragaszkodást. Így megkönnyíti számunkra, hogy vele is együtt érezzünk, amikor egy pillanat alatt odalesz a médiakarrierje.

Marton mutatja a legtöbb mögöttest, jöllehet az ő Robija tetszik a legszimplább személyiségnek. De ahhoz azért nem elég primitív figura, hogy ne legyen érzékeny arra, ha lóvá akarják tenni. Három ember színpadi viszonyában mindig benne rejlik a kettő az egy ellen felállás lehetősége. Esetünkben Marci az offenzív alkat, s legtöbbször Robi kényszerül védekezésre, behúzódszra. Marton Róbert alakításának értékes vonása, hogy Robi folyton figyel: szeretne ugyanis tanulni. És a produkciónak kitüntetett pillanatai azok, amikor a szemében felismerés villan, vagy elszánás tüze gyullad.

Van még egy néma szereplője a Nemzeti kanapéközpontú előadásának: egy már-már nyúlfulű mackó. Gyerekkorból itt maradt jószág nyilván, hever a kanapén. Ha útban van, lehajítják a földre. Úgyhogy neki sem könnyű előadás ez, nemcsak nekem.

MIKA MYLLYAHÓ: PÁNIK
(Nemzeti Színház)

A szöveggönyvet Falk Nóra fordítása és színészi improvizációk alapján Merényi Anna és Rába Roland készítette. **Díszlet-jelmez:** Daróczy Sándor. **Dramaturg:** Merényi Anna. **Videó:** Mészáros Kati. **Rendező:** Rába Roland. **Szereplők:** Miklós Marcell, Marton Róbert, Szabó Kimmel Tamás.

Urbán Balázs

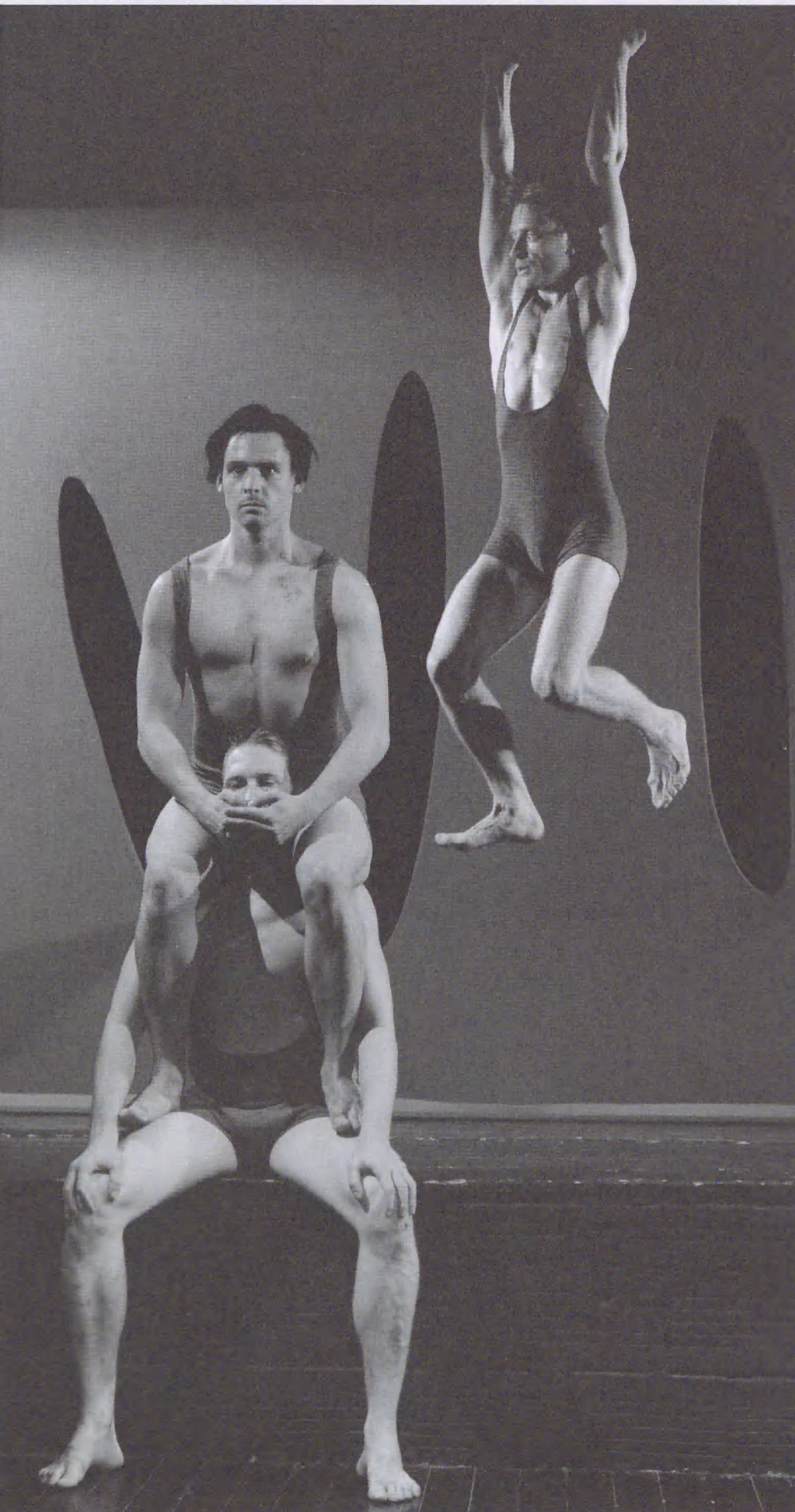
Józan örültek

FRIEDRICH DÜRRENMATT:
A FIZIKUSOK

Assacsckán fél évszázados lesz Dürrenmatt darabja. Látszik rajta az idő. Bármilyen furcsa, csaknem naivan optimistának tűnik a szöveg. Még akkor is, ha a szerző – elveihez híven – ezt a történetet is úgy gondolta végig, hogy elképzelhető befejezései közül a lehető legrosszabb következzen be. A világ egy örült keze közé kerül, s hiába mondanak le mindenről a fizikusok, mégsem tudják megakadályozni, hogy Möbius találmányait ne a legrettenetesebb módon hasznosítsák. Ám manapság alapélményünk, hogy a világnak nem kell egy örült keze közé kerülnie ahhoz, hogy minden a lehető legrosszabban működjön. A halál, az embertelenség, a népiptás látványa (köszönhetően persze a médiának is) szinte mindennap érzékelt jelenséggé vált. És akik ezt okozzák, nem misztikus örültek, hanem közülünk való, hétköznapi emberek. Mindennek fényében a három fizikus áldozata is képtelenül naiv gesztusnak tűnik. De a dráma nemcsak ezért érződik avítottak; szellemessége is sokat kopott, dramaturgiája mára elhasználttá vált, a cselekményt bonyolító ötletek kifakultak. Magyarán: sem formai, sem tartalmi szempontból nem tűnik vonzó, izgalmas alapanyag.

Horváth Csaba és társulata az utóbbi években változó szövegekkel és formákkal kísérletezve, de felettébb következetesen keresi egy sajátos fizikai színház körvonalait. Azért írom, hogy sajátos, mert a műfaj általam ismert külhoni alkotóihoz képest Horváth Csabát erősebben foglalkoztatja a szöveg, melynek jelenléte mind dominánsabb munkáiban. Vagyis a felhasznált alapmű nem aláfestésként, ellenpontozásként, betétként szolgál, hanem valamilyen formában kölcsönhatásba kerül a felhasznált mozgáselemekkel, mozgássorokkal, gesztusokkal. Sőt, *A fizikusok*ban olyannyira a szöveg dominál, hogy maga a mozgás tölti be az aláhúzó-ellenpontozó-felülíró szerepet. Aligha véletlen, hogy a rendező új fordítást is készítettett a darabból – nem is akárkivel, hanem Térey Jánossal (és Harmath Artemisszel). Téreyék fordításában frissebbnek is hangzik a darab, lehet nevetni néhány dialóguson, poénon, de a mű mondandójának naivitása és dramaturgiai gyengéi így is nyilvánvalóak. A Forte társulat előadása minderről nemigen látszik tudomást venni. Mintha az alkotókat nem annyira a kérdések felvetése, mint inkább az atmoszféra megteremtése foglalkoztatná. Sikerül is létrehozni a „világ mint bolondokháza” metafora megkívánta dermesztően jeges alaphangulatot. A Milorad Krstic díszletével és Benedek Mari

Horváth Virgil, Kádas József
és Krisztik Csaba

jelmezeivel megszülető látványvilág a vörös, a fekete és a szürke árnyalataira épít. Ridegség keveredik dinamizmussal, s ezt sugallják a geometriai formák is, melyeket részint a Sanyi és Aranka Színház szűkös tere, részint a díszlet egyes elemei (téglalap alakú hátsó térelválasztó, annak ovális vājatai stb.) határoznak meg.

A mozgássorok egy része is egyértelműen ehhez a törekvéshez igazodik. A szereplők különböző pozíciókban rendeződnek alakzatokba. Egyes dialógusokhoz komoly fizikai erőfeszítés kapcsolódik. Láthatunk akrobatikus mozdulatokat és zsonglőrmutatványokat is. A kimért, pontosan megmunkált gesztusokat helyenként váratlan, szabálytalan, kiszámíthatatlan mozgások váltják. Mintha a természetes dresszúra alapszíneibe keveredne az őrület kiszámíthatatlansága. A gesztusok, mozgássorok más része egyértelműen ellenpontozza, esetenként ironikusan felülírja a szöveget. Vannak közöttük kézenfekvő, játékos, szellemes ötletek (mint a kacsintás megfeleltetése a fényképezésnek), fáradtabb színházi sablonok (a szöveg és színpadi valóság eltéréseinek megjelenítésekor) és érzékletes, kifejező ötletek (mint a három fizikusnak a felső traverzen függeszkedve, kapaszkodva előadott, a keresztre feszítés állapotára asszociáltató párbeszéde). S nemcsak a mozgások válnak kiszámíthatatlanná, hanem maguk a szavak is, melyek roncsolódnak, melyeket nehéz kiejteni, s talán nem is érdemes. Hol a hangzókat cserélik össze, hol lenyelt/szájban ragadt alma akadályozza a kiejtést, hol az arcra húzott fejfedő próbál gátat vetni a szavaknak, hol szinte fuldokolnak beszéd közben a szereplők.

Koncz Zsuzsa felvételei

Földeáki Nóra, Sipos Vera és Simkó Katalin

Ebben a pokolra tartó, őrült világban, ahol senki és semmi nem az, aminek és akinek látszik, végső soron teljesen természetesnek hatnak a nemcserék is: a fizikusokat színésznők, Möbius nejét és az ápolónőket férfi színészek játsszák. Nem sokat változtat ez az alapképleten, legfeljebb bensőségebbé teszi a három fizikus viszonyát: a hangsúlyosan finom, nőies érintések, a bizalom felkeltésének, az egymásba kapaszkodásnak metakommunikációs jelei valószínűleg nem működnének így férfiak viszonylatában. Ám magának a szexusnak különösebb jelentősége nincs – még akkor sem, amikor egy egyszerre lírai és játékosan frivol ötlettel a fizikusok kebleik felfedésével emlékeznek a meggyilkolt ápolónőkre. Földeáki Nóra (Möbius), Sipos Vera (Newton) és Simkó Katalin (Einstein) egyaránt fojtott erővel, koncentráltan, intenzív színpadi jelenléttel formálja szerepét. Földeáki Nóra izzó szemű, a magasabb célokért mindenre kész fantasztát játszik, akinek idealista fanatizmusa, mely magától értetődő természetességgel torkollik gyilkosságba, valóban az őrülettel határos. Mozgása is ugyanezekből a visszafojtott, de robbanásra kész energiákból táplálkozik. Sipos Vera és Simkó Katalin ezt a visszafogott dinamizmust az eljátszott őrület egyszerű derűjével variálják; míg Siposnál ez néha önfeledt szertelenségbe csap át (amit a mozgásban spárgák, kézenállások is kísérnek), addig

a Simkó teremtette figurát valami csendes melankólia hatja át. Valamennyiükkel kontrasztot képez Zsarnóczai Gizella elegáns, nagyvilági doktorkisasszonya, akinek minden mozdulata finoman kimért, szavai csendesen súlyosak, s szemében valódi örület villózik. Teljesen más regiszterben, élesen elemelten, karikatúrisztikusan szólal meg Gantner István Möbius feleségként – talán azt érzékeltetve, hogy az intézetben kívüli kicsinyes, érdekközpontú világ ebből a perspektívából egyáltalán nem vehető komolyan. Hasonlóan humorforrásként jelenik meg Andrassy Máté magát fegyelmezni próbáló, szögletes, de gyakran heves, szabálytalan mozdulatokban kitérő, prózaián földhözragadt felügyelője. Az áldozatok sorából kiemelkedik Krisztik Csaba végtelenül finoman, szinte líraian formált, csendesen és eltántoríthatatlanul ragaszkodó Monika nővére. Kádas József, Horváth Virgil és Blaskó Bori játéka több epizódban is pontos és fontos része az együttes teljesítményének.

A kitűnő alakítások természetesen hoznak létre önmagukban hatásosan megoldott jeleneteket is. S nem kétséges az atmoszféra megteremtésének sikere sem. Ám közben mégiscsak igen nagy mennyiségű szöveg hangzik el, felmerülnek a Dürrenmatt-darab kérdései, amelyekre az előadás nem ad a drámánál izgalmasabb, összetettebb, kevésbé naiv válaszokat. Mi több, az alkotók több jelenet primer jelentésével mintha nem is igazán törődnének. Mindahhoz, amit az előadás képben, mozgásban, atmoszférában megalkot, mennyiségileg túl sok, minőségileg túl kevés a szöveg. Így aztán a játék minden szakmai erénye ellenére is túlonként kiismerhetővé, átláthatóvá válik, s nemigen lép ki abból a tartományból, melyet az erőteljes atmoszféra már kezdetől fogva determinál. Ha az aktuális jelenet éppen kevésbé ötletes, s a színészi alakítások éppen nem állnak a helyzet magaslatán, rögvest leül az előadás, mivel nincs olyan ív, amelynek követése magával ragadhatná a befogadót. Ebből adódóan a láthatóan nagy munkával és precízen megtervezett forma sem hat igazán izgalmasnak és perspektivikusnak. Illetve, ez utóbbi vonatkozásában, nincs okom vitatni a társulat ama törekvését, mely a szöveg dominanciája mellett próbálja megtalálni a mozgás, a gesztusok formát meghatározó szerepét. Abban viszont csaknem bizonyos vagyok, hogy ehhez nem *A fizikusok* a leginkább alkalmas alapanyag.

FRIEDRICH DÜRRENMATT:
A FIZIKUSOK
(Forte Társulat – Sanyi és Aranka Színház)

Fordító: Térey János és Harmath Artemisz. **Dramaturg:** Upor László. **Díszlet:** Milorad Krstic. **Jelmez:** Benedek Mari. **Rendező:** Horváth Csaba. **Szereplők:** Andrassy Máté, Blaskó Borbála, Földeáki Nóra, Gantner István, Horváth Virgil, Kádas József, Krisztik Csaba, Simkó Katalin, Sipos Vera, Zsarnóczai Gizella.